

**LIETUVOS BANKO
TEISĖS IR LICENCIJAVIMO DEPARTAMENTO
DIREKTORIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL X. X. ir Y. Y. IR LUMINOR BANK AS GINČO NAGRINĖJIMO**

[Data] Nr. [Nr.]
Vilnius

Lietuvos bankas gavo advokato A. A. (toliau – pareiškėjų atstovas), atstovaujančio X. X. ir Y. Y. (toliau – pareiškėjai) interesams, kreipimąsi, kuriuo prašoma išnagrinėti tarp pareiškėjų ir banko *Luminor Bank AS*, veikiančio per skyrių Lietuvoje, (buvęs bankas *AB DnB Nord*) (toliau – bankas) kilusį ginčą.

N u s t a t y t a:

2008 m. liepos 6 d. pareiškėjai su banku sudarė Kreditavimo sutartį Nr. (*duomenys neskelbiami*) (toliau – kredito sutartis), pagal ją pareiškėjams buvo suteiktas kreditas, o pareiškėjai įsipareigojo vykdyti visus kredito sutartyje ir jos papildymuose nustatytus įsipareigojimus. Kredito sutartyje buvo nustatyta, kad pareiškėjai turi mokėti kintamąsias palūkanas, kurios skaičiuojamos pagal kredito sutartyje nurodytą metodą, bazinę palūkanų dalį susiejant su 6 mėn. trukmės VILIBOR indeksu ir pridėdant individualią kredito maržą.

2021 m. gruodžio 22 d. pareiškėjai pateikė pretenziją bankui, kurioje nurodė, kad į kredito sutartį yra įtrauktos nesąžiningos standartinės sąlygos, pagal kurias paskolos palūkanų norma susieta su VILIBOR indeksu. Pareiškėjai pažymėjo, kad sudarant kredito sutartį šios sąlygos nebuvo pareiškėjams tinkamai atskleistos, todėl pareiškėjai prašė banko pripažinti padarytus teisės pažeidimus ir atlyginti dėl to pareiškėjų patirtą žalą, t. y. prašė banko perskaičiuoti kredito sutarties įmokas ir palūkanas nuo sutarties sudarymo pradžios, susiejant jas ne su VILIBOR, o su atitinkamos trukmės EURIBOR indeksu, bei palikti pradinę individualią kredito maržą. Taip pat pareiškėjai prašė atlyginti dėl minėtų neteisėtų veiksmų susidariusią permoką.

2022 m. sausio 6 d. bankas, įvertinęs pareiškėjų pateiktą pretenziją, pateikė atsakymą, kuriame teigė, kad negali sutikti su pretenzijoje išdėstytomis aplinkybėmis. Bankas pažymėjo, kad kredito sutarties galiojimo metu griežtai laikėsi galiojančių teisės aktų reikalavimų, todėl neatliko jokių neteisėtų veiksmų ir nesukėlė pareiškėjams žalos. Bankas paaiškino, kaip buvo apskaičiuota palūkanų norma ir dėl kokių priežasčių palūkanų normai apskaičiuoti buvo taikomas VILIBOR indeksas. Taip pat bankas nurodė, kad veikė neperžengdamas teisės aktų ribų, o pareiškėjų teiginiai apie galimas VILIBOR indekso manipuliacijas neatitinka tikrovės, todėl bankas neturi pareigos tenkinti pareiškėjų reikalavimų. Pareiškėjai su tokiu banko pateiktu atsakymu nesutiko, todėl tarp šalių kilo ginčas.

2022 m. vasario 8 d. pareiškėjai Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai (toliau – VVTAT) pateikė prašymą išnagrinėti kredito sutarties sąlygas, kuria paskolos palūkanų norma buvo susieta su VILIBOR indeksu, sąžiningumą. Iš pareiškėjų atstovo pateiktų duomenų matyti, kad 2021 m. kovo 7 d. nutarimu VVTAT priėmė sprendimą atsisakyti pradėti nagrinėjimą dėl nesąžiningų sąlygų nustatymo. VVTAT priimtą sprendimą grindė tuo, kad prašymas iš esmės grindžiamas galimai nesąžiningais banko veiksmais sudarant ir vykdant kredito sutartį, o šias aplinkybes VVTAT vertino kaip fakto klausimus, kurie turėtų būti įvertinti konkrečiau ginčo nagrinėjimo metu. VVTAT informavo, kad pareiškėjų kreipimesi nurodytų aplinkybių vertinimas priskirtas ginčus su finansų rinkos dalyviais nagrinėjančiai institucijai (Lietuvos bankui) ar teismui, o ne VVTAT.

Kreipimesi į Lietuvos banką dėl vartojimo ginčo nagrinėjimo pareiškėjų atstovas prašo pripažinti, kad banko veiksmai ir neveikimas: 1) pareiškėjams nepateikė pakankamos, aiškios ir skaidrios informacijos apie kredito sutartyje nurodytą palūkanų normos skaičiavimo mechanizmą; 2) neatskleidė banko interesų konflikto, lėmusio tai, kad su pareiškėjais buvo sudaryta kredito sutartis, kurioje palūkanų skaičiavimas buvo netinkamai susietas su VILIBOR

indeksu; 3) darė nesąžiningą, neskaidrią ir nepagrįstą įtaką VILIBOR indeksui, sutartis neatitiko pareiškėjų interesų ir sukėlė jiems žalos. Pareiškėjų atstovas taip pat prašo rekomenduoti bankui: 1) pakeisti kredito sutarties nuostatas, pagal kurias palūkanų skaičiavimas buvo susietas su VILIBOR indeksu, ir palūkanų skaičiavimą susieti su EURIBOR indeksu nuo sutarties sudarymo momento; 2) nuo kredito sutarties sudarymo pradžios perskaičiuoti paskolos palūkanas ir pritaikyti atitinkamo laikotarpio EURIBOR indeksą bei iki kredito sutarties valiutos keitimo buvusią individualią kredito maržą; 3) susidariusią permoką gražinti pareiškėjams. Pareiškėjų atstovo teigimu, bankas nepagrįstai ir nesąžiningai susiejo palūkanų normą su tam iš esmės nepritaikytu ir netinkamu VILIBOR indeksu ir teikė šį indeksą iškraipiančias nepagrįstas VILIBOR kotiruotes. Pareiškėjų atstovo nuomone, bankas suklaidino pareiškėjus, nutylėjo esminę informaciją tiek apie VILIBOR indeksą, tiek apie jo pasekmes palūkanų normai ir pareiškėjams, tiek apie dėl tokio susiejimo kylančią itin didelę riziką, tiek apie galimą banko interesų konfliktą ir nesąžiningumą dėl taikyto VILIBOR indekso. Pareiškėjų atstovas nurodo, kad dėl banko veiksmų pareiškėjai sudarė kredito sutartį tokiomis sąlygomis, kurios pareiškėjams nepalankios, nesąžiningos ir jiems padarė daug žalos, t. y. pareiškėjai permokėjo bankui didelę sumą nepagrįstai padidintų palūkanų ir patyrė papildomų praradimų dėl padidintos individualios kredito maržos, nes buvo priversti nepalankiomis sąlygomis keisti kredito sutartį.

Pareiškėjų atstovo teigimu, bankas vienašališkais veiksmais faktiškai primetė pareiškėjams savo sąlygas, susiedamas palūkanų skaičiavimą su tam iš esmės nepritaikytu ir netinkamu VILIBOR indeksu, o pareiškėjai negalėjo padaryti įtakos tokiam susiejimui, nes su jais nebuvo dėl to deramasi. Pareiškėjų atstovas akcentuoja tai, kad kredito sutartyje nėra jokių įspėjimų apie VILIBOR indekso pavojingumą bei neapibrėžtumą. Pareiškėjų atstovo nuomone, pareiškėjai nebūtų pasirinkę tokio produkto, jei būtų žinoję, kad VILIBOR nėra objektyvus bankų finansinių išteklių savikainos matas, o vertinamas kaip bankų taikomas strateginis paskolų nebankiniams klientams įkainojimo instrumentas, kuriuo naudodamiesi bankai galėjo perkelti ir perkėlė neprofesionaliems rinkos dalyviams neproporcingai didelę bankų nenumatytos ar išprovokuotos rizikos dalį.

Pareiškėjų atstovas nurodo ir tai, kad sudarant kredito sutartį bankas aiškiai nesupažindino pareiškėjų su palūkanų skaičiavimo mechanizmu, t. y. jie nebuvo jokia forma supažindinti nei su VILIBOR indekso skaičiavimais, nei su jo įtaka galutiniam palūkanų dydžiui. Pareiškėjų atstovo nuomone, pareiškėjai turėjo būti ne tik supažindinti su VILIBOR indeksu, tačiau jiems turėjo būti paaiškinta, kaip svyravo VILIBOR indeksas per ankstesnę krizę, kaip indeksą gali paveikti banko nenoras skolinti, ekonominis nuosmukis, banko likvidumo problemos ir pan. Pareiškėjams turėjo būti paaiškinta, kad VILIBOR indekso apskaičiavimo tvarka turi pakankamų saugiklių nuo jo iškraipymo ir manipuliavimo juo ir kad bankas neturi galimybių teikti ir neteiks ekonomiškai nepagrįstų, subjektyvių kotiruočių. Taigi, pareiškėjų atstovo teigimu, pareiškėjams nebuvo sudarytos realios galimybės pagal tikslus ir suprantamus kriterijus numatyti ekonominius padarinius, kurie atsirado dėl paskolos palūkanų normų susiejimo su VILIBOR indeksu. Pareiškėjų atstovo teigimu, bankas nepagrįstai nesuteikė pareiškėjams informacijos apie istorinę VILIBOR indekso dinamiką ir sudarant kredito sutartį nepateikė net bazinės skaičiuoklės, o visa tai neatitinka teisės aktuose bankui keliamų reikalavimų.

Pareiškėjų atstovas akcentuoja ir tai, kad bankas neatskleidė savo interesų konflikto, nes būtent jis turėjo galimybes vienašališkais veiksmais daryti reikšmingą įtaką bendram VILIBOR indekso lygiui ir kartu pareiškėjų bankui mokamoms palūkanoms, t. y. pareiškėjai nežinojo, kad VILIBOR indeksas iš esmės priklauso ir nuo paties banko. Pareiškėjų atstovas pažymi, kad bankas neveikė dorai ir teisingai pareiškėjų atžvilgiu, nes teikė itin dideles, labai tikėtina, ekonomiškai nepagrįstas VILIBOR indekso kotiruotes, kurios nebuvo pagrįstos faktiniais neapdrausto tarpbankinio skolinimo sandoriais ir buvo iškrentančios iš bendro kitų bankų teikiamų VILIBOR indekso kotiruočių ar kitų rinkos palūkanų konteksto, todėl pareiškėjams buvo perkelta nepagrįsta rizika, kurios šaltinių ir ją lemiančių veiksnių pareiškėjai neturėjo galimybės iš anksto įvertinti ir kuri krizės metu materializavosi į didelius finansinius nuostolius. Taigi, pareiškėjų atstovo nuomone, buvo pažeistos fundamentalios žmogaus teisės, todėl bankas privalo atkurti pažeistas pareiškėjų teises ir atlyginti jų patirtą žalą.

Atsiliepime į pareiškėjų kreipimąsi bankui atstovaujantys advokatai B. B. ir C. C. (toliau – banko atstovai) nurodė nesutinkantys su pareiškėjų reikalavimais ir prašė juos atmesti. Banko atstovai teigia, kad nagrinėjamu atveju nėra pagrindo nagrinėti kredito sutarties sąlygų (ne) sąžiningumo aspektu ir neegzistuoja jokie banko neteisėti veiksmai. Palūkanų normos

susiejimas su VILIBOR indeksu ne tik yra visiškai teisėtas ir pagrįstas, bet ir atitinka rinkos praktiką vadovautis išimtinai finansinių paslaugų ir rinkų priežiūros institucijos nustatytu rodikliu, t. y. VILIBOR indeksu. Banko atstovai nurodo, kad toks indeksas nepažeidžia pareiškėjų interesų, priešingai, atitinka, pareiškėjų, kreditą ėmusių litais, t. y. valiuta, kuria gavo atlyginimą, interesus.

Banko atstovai taip pat pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju kredito sutarties sąlygos, pagal kurias buvo nustatytos palūkanos ir jų apskaičiavimo mechanizmas, tiek pagal teisės aktų, tiek pagal teismų praktikos nuostatas turi būti laikomos individualiai aptartomis sąlygomis, kadangi jos buvo aptartos individualiai, nėra pagrindo pripažinti vartojimo sąlygų negaliojančiomis. Banko atstovai nurodo, kad kredito sutarties nuostatos dėl kintamų palūkanų normų yra kredito sutarties dalyką apibūdinančios normos ir dėl to taip pat negali būti vertinamos nesąžiningumo aspektu. Be to, banko atstovų nuomone, palūkanų norma buvo susieta su VILIBOR, kuris buvo apibrėžtas teisės aktuose, todėl ji visiškai atitiko teisės aktų reikalavimus.

Banko atstovai akcentuoja tai, kad nors buvo išsamiai informuoti apie kredito valiutos ir kitų kredito sutarties sąlygų reikšmę, pareiškėjai patys paraiškoje gauti kreditą nurodė norimą valiutą, t. y. kad paskolą pageidauja gauti litais. Banko atstovų teigimu, sudarydami kredito sutartį pareiškėjai patvirtino, kad visiškai suprato visas kredito sutarties sąlygas, tarp jų ir nuostatas dėl kredito valiutos bei bazinės palūkanų normos susiejimo su VILIBOR indeksu. Taigi, banko atstovų nuomone, matyti, kad prieš sudarant kredito sutartį bankas suteikė esminę informaciją, kuri yra reikalinga kredito sutarčiai sudaryti.

Banko atstovų teigimu, kredito sutarties valiuta (litai) iš esmės turėjo tik vieną palūkanų normos indeksą, t. y. VILIBOR, ir dėl to su VILIBOR indeksu ir buvo susieta kredito sutarties palūkanų norma, o toks indekso naudojimas užtikrino papildomą pareiškėjų apsaugą ir padėjo suprasti kredito sutartimi prisiimamas teises ir pareigas. Banko atstovai nurodo, kad VILIBOR indekso apskaičiavimo metodika atitiko tuometinę tarptautinę praktiką, nes buvo parengta pagal Europos šalių palūkanų normų indeksų pavyzdį ir pritaikyta Lietuvos tarpbankinei rinkai, todėl pagal skaidrumą nesiskyrė nuo kitų europinių lyginamųjų indeksų apskaičiavimo metodikos. Banko atstovai pažymėjo, kad VILIBOR indeksas yra viešas, o jo rodikliai buvo skaičiuojami ir skelbiami Lietuvos banko, todėl tokio indekso istoriniai duomenys buvo lengvai pasiekiami pareiškėjams, jie turėjo galimybę, prieš sudarydami kredito sutartį, pasitikrinti istorinius duomenis, palyginti juos su kitais ir priimti sprendimą dėl kredito. Dėl šios priežasties, banko atstovai nurodo, kad pareiškėjai turėjo aiškią ir nedviprasmišką informaciją apie kredito sutarties mokėtinų palūkanų susiejimą su VILIBOR indeksu.

Banko atstovai nurodo tai, kad VILIBOR indekso apskaičiavimą reglamentavo 1998 m. gruodžio 10 d. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 211 „Vidutinių tarpbankinių palūkanų normų VILIBOR apskaičiavimo ir skelbimo tvarka“ (redakcija galiojusi nuo 2006 m. sausio 1 d.) (toliau – Nutarimas), t. y. Lietuvos Respublikos poįstatyminis teisės aktas. Kadangi kredito sutartis nereguliavo VILIBOR indekso palūkanų normos kitaip, nei buvo nustatyta Nutarime, manytina, kad pareiškėjai žinojo visą reikiamą informaciją, susijusią su VILIBOR esme, skaičiavimo mechanizmu ir pan. Be to, banko atstovų teigimu, VILIBOR buvo pasiekiamas viešai, todėl buvo galima matyti ir istorinę šios normos kainą (dinamiką) nuo 1999 m., o pareiškėjai, sudarydami kredito sutartį, galėjo įvertinti pakankamai ilgą VILIBOR indekso kitimą. Taigi, banko atstovai akcentuoja tai, kad bankas pateikė pareiškėjams aiškią VILIBOR apskaičiavimo formulotę, o istorinė VILIBOR norma buvo pasiekiamą viešai bet kuriam asmeniui, norinčiam su ja susipažinti, todėl pareiškėjai galėjo suvokti, kaip konkrečiai apskaičiuojamos kredito sutarties palūkanos, ir įvertinti tokios sąlygos ekonomines pasekmes jų finansiniams įsipareigojimams.

Banko atstovai pažymi ir tai, kad, vykdydamas kredito sutartį ir apskaičiuodamas palūkanų normą, bankas visada taikė Lietuvos banko skelbiamą VILIBOR indekso normą, o pagal galiojusį reglamentavimą VILIBOR kotiruotės nebuvo siejamos ne tik su bankų faktiškai suteiktų paskolų palūkanų norma, o ir su norma, už kurią bankai pageidauja skolinti. Bankų atstovų teigimu, VILIBOR indekso augimas buvo nulemtas 2008–2009 m. ekonominės krizės padarinių, taigi, pats bankas dėl Nutarime nustatytų saugiklių negalėjo daryti įtakos šio indekso kilimui.

Atsižvelgdami į visa tai, banko atstovai teigia, kad bankas visus veiksmus atliko tinkamai, jokių neteisėtų veiksmų neatliko ir žalos pareiškėjams nesukėlė, todėl neturi teisinio pagrindo laikyti pareiškėjų reikalavimų pagrįstais.

K o n s t a t u o j a m a :

Vadovaujantis Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 03-23 patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 45 punktu, vartojimo ginčai Lietuvos banke nagrinėjami laikantis rungimosi, ginčų nagrinėjimo operatyvumo, koncentracijos, ekonomiškumo ir bendradarbiavimo principų. Nagrinėdamas ginčą, Lietuvos bankas vertina pateiktus įrodymus ir tuo pagrindu priima sprendimą.

Atsižvelgiant į ginčo šalių paaiškinimus ir pateiktus įrodymus, darytina išvada, kad iš esmės ginčas tarp šalių kilo dėl pareiškėjų reikalavimo pakeisti kredito sutartį, argumentuojant tuo, kad pareiškėjai nebuvo tinkamai informuoti ir supažindinti su kredito sutartyje nustatyto VILIBOR indekso apskaičiavimo tvarka ir jos taikymo sąlygomis, taip pat kad bankas atliko nepagrįstus veiksmus, nes palūkanų normą susiejo su VILIBOR indeksu. Taigi, siekiant įvertinti, ar minėtas pareiškėjų reikalavimas yra pagrįstas, Lietuvos banko nuomone, būtina nustatyti, ar: 1) pareiškėjai buvo tinkamai informuoti ir supažindinti su kredito sutartyje nustatyto VILIBOR indekso taikymo sąlygomis; 2) pagrįstai bankas kredito sutartyje taiko VILIBOR indeksą. Svarbu pažymėti tai, kad, kaip jau minėta, VVTAT 2021 m. kovo 7 d. nutarimu atsisakė nagrinėti klausimą dėl nesąžiningų kredito sutarties sąlygų nustatymo ir paaiškino, kad pareiškėjų kreipimesi nurodytos aplinkybės yra ne nesąžiningų sąlygų instituto, o konkretaus individualaus ginčo nagrinėjimo ir jo metu galimai neteisėtų banko veiksmų, sudarant ir vykdant kredito sutartį, įrodinėjimo klausimas, todėl Lietuvos bankas nagrinės būtent šią ginčo tarp pareiškėjų ir banko dalį, o kredito sutartyje nustatytų sąlygų nesąžiningumo aspekto nevertins.

Banko atstovai atsiliepiame į pareiškėjų kreipimąsi nurodo, kad pareiškėjai nesilaikė teisės aktuose nustatyto termino ir laiku nepateikė bankui pretenzijos, todėl mano, kad pareiškėjai praleido senatį kreiptis į Lietuvos banką, o pareiškėjų reikalavimai turi būti atmesti. Įvertinus banko atstovų pateiktus duomenis bei atsižvelgiant į abiejų šalių pateiktus paaiškinimus ir objektyvius įrodymus, darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju nėra pakankamo pagrindo teigti, kad pareiškėjai praleido teisės aktuose įtvirtintą terminą kreiptis į Lietuvos banką, todėl toliau sprendime bus sprendžiamas tarp šalių kilęs ginčas.

Atsižvelgiant į nagrinėjamo ginčo pobūdį ir pareiškėjų bankui keliamus reikalavimus, pažymėtina, kad, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.156 straipsnio 1 dalį, šalys, vadovaudamosi sutarties laisvės principu, gali laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises ir pareigas, jei tai neprieštaruoja įstatymams. Sutarties laisvės principas reiškia civilinių teisinių santykių subjektų teisę laisvai spręsti, sudaryti konkrečią sutartį ar jos nesudaryti, pasirinkti, su kuo sudaryti sutartį, be to, savarankiškai spręsti dėl sutarties turinio (sutarties sąlygų ir jų pakeitimo) bei formos, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties sąlygas (jų turinį) nustato imperatyviosios teisės normos arba tam tikrų sąlygų reikalauja viešoji tvarka, sąžiningumo, protingumo, teisingumo principai, gera moralė.

Dėl pareiškėjų informavimo ir supažindinimo su kredito sutartyje nustatyto VILIBOR indekso taikymo sąlygomis

Vertinant kreipimesi ir kartu su juo pateiktuose dokumentuose nurodytas aplinkybes, svarbu yra tai, kad, pareiškėjų atstovo vertinimu, bankas, sudarydamas su pareiškėjais kredito sutartį, neatliko esminių savo pareigų, t. y. pareiškėjų tinkamai nesupažindino su kredito sutartyje numatyto VILIBOR indekso skaičiavimo mechanizmu, istorine dinamika ir nepateikė bazinės skaičiuoklės, todėl pareiškėjai neturėjo galimybės tinkamai įvertinti jiems kredito sutartyje taikomos palūkanų normos pagrįstumo. Pareiškėjų atstovas nurodo, kad dėl banko veiksmų pareiškėjai sudarė kredito sutartį tokiomis sąlygomis, kurios jiems yra itin nepalankios, nesąžiningos, todėl kredito sutartyje įtvirtintos sąlygos, pagal kurias palūkanoms apskaičiuoti yra taikomas VILIBOR indeksas, turi būti negaliojančios. Nesutikdami su pareiškėjų pateiktais argumentais, banko atstovai nurodo, kad nagrinėjamu atveju neegzistuoja jokie banko neteisėti veiksmai, pareiškėjai tinkamai buvo informuoti ir supažindinti su palūkanų normos apskaičiavimo, tarp jų ir VILIBOR indekso taikymo, sąlygomis, su jomis sutiko, todėl bankas neturi teisinio pagrindo tenkinti pareiškėjų reikalavimų.

Siekiant tinkamai įvertinti šalių argumentus, pirmiausia reikia išanalizuoti kreditavimo teisinius santykius reglamentuojančias nuostatas. Kredito sutartis sudaryta iki įsigaliojant Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymui (toliau – SNTSKI) (galioja nuo 2017 m. liepos 1 d.), todėl SNTSKI nuostatos, išskyrus SNTSKI 58 straipsnio 5 dalyje numatytas išimtis, kredito sutarčiai nėra taikomos. Taigi, SNTSKI 58 straipsnio 5 dalyje nustatytos išimtys nagrinėjamo ginčo kontekste yra neaktualios.

CK 6.881 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kreditavimo sutartimi bankas ar kita kredito

įstaiga (kreditorius) įsipareigoja suteikti kredito gavėjui sutartyje nustatyto dydžio ir nustatytomis sąlygomis pinigines lėšas (kreditą), o kredito gavėjas įsipareigoja gautą sumą gražinti kreditoriui ir mokėti palūkanas. CK 6.37 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad palūkanos pagal prievolės gali būti nustatytos įstatymuose arba šalių susitarimuose. CK 6.872 straipsnio 1 dalyje, kuri reglamentuoja paskolos sutarties palūkanų nustatymą ir skaičiavimą, nustatyta, kad palūkanų (pelno palūkanų) už naudojimąsi paskolos suma dydį ir mokėjimo tvarką nustato šalys susitarimu. Jeigu šalys nėra susitarusios dėl palūkanų dydžio, palūkanos nustatomos pagal paskolos davėjo gyvenamosios ar verslo vietos komercinių bankų vidutinę palūkanų normą, galiojusią paskolos sutarties sudarymo momentu.

Siekiant tinkamai įvertinti šalių argumentus, pirmiausia reikia išanalizuoti bankų klientų interesų apsaugą prieš sudarant sutartį dėl finansinių paslaugų teikimo reglamentuojančias teisės aktų nuostatas. CK 6.163 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta bendrojo pobūdžio sutarties šalių pareiga atskleisti viena kitai joms žinomą informaciją, turinčią esminę reikšmę sutarčiai sudaryti. CK 6.38 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad jei vienai iš šalių prievolės vykdymas kartu yra ir profesinė veikla, ši šalis turi vykdyti prievolę, *inter alia*, pagal tai profesinei veiklai taikomus reikalavimus.

Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalyje¹ nustatyta, kad, prieš sudarydamas sutartį dėl finansinių paslaugų teikimo, bankas privalo suteikti klientui išsamią informaciją apie finansinių paslaugų teikimo sąlygas, paslaugų kainą, paslaugų teikimo terminus, galimas pasekmes bei kitokią informaciją, turinčią įtakos kliento apsisprendimui sudaryti sutartį. Be to, CK 6.719 straipsnio, reglamentuojančio paslaugų teikėjo pareigas informacijos pateikimo prasme, 1 dalyje nurodyta, kad paslaugų teikėjas turi pareigą prieš sudarant sutartį suteikti klientui išsamią informaciją, susijusią su teikiamų paslaugų prigimtimi, jų teikimo sąlygomis, paslaugų kaina, paslaugų teikimo terminais, galimomis pasekmėmis, bei kitokią informaciją, turinčią įtakos kliento apsisprendimui.

Teismų praktikoje pažymima, kad informavimo pareiga tampa ypač svarbi vartojimo teisiniuose santykiuose, nes ji glaudžiai susijusi su vartotojo teise būti apgintam nuo nesąžiningų sutarčių sąlygų². Todėl, sprendžiant, ar pareiškėjai nagrinėjamu atveju buvo suklaidinti, svarbu įvertinti, ar pareiškėjams buvo suteikta visa esminė informacija, būtina kreditavimo sutarčiai sudaryti, ir ar jis galėjo ją gauti, taip pat ar banko suteikta informacija buvo pakankamai aiški ir nedviprasmiška ir ar ja remdamiesi pareiškėjai, kurie nėra profesionalai, galėjo priimti sprendimą sudaryti kredito sutartį.

Vis dėlto kasacinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad šalių susitarimas dėl palūkanų yra esminė kredito sutarties sąlyga. Būsto paskoloms gali būti taikomos dviejų tipų palūkanos – kintamosios arba fiksuotosios. Nuo kredito gavėjo pasirinkto palūkanų tipo priklauso palūkanų nustatymo, apskaičiavimo tvarka ir dydis. Nepriklausomai nuo pasirinkto palūkanų tipo, kredito davėjas, bankas, turi teisę gauti tam tikrą atlygį už darbą, prisiimant pinigų skolinimo riziką. Kintamųjų palūkanų atveju šis atlygis būna iš anksto suderinamas su kredito gavėju ir išlieka visą sutarties galiojimo laiką. Esant kintamosioms palūkanoms, banko marža nekinta, todėl didėjant piniginių išteklių kainai (tarpbankinei palūkanų normai), didėja ir galutinis palūkanų normos dydis. *Dėl ilgalaikio kreditavimo sutarties pobūdžio, sutarties šalys (tiek kredito davėjas, tiek kredito gavėjas) negali numatyti, kaip dėl objektyvių kriterijų ekonominės sąlygos keisis ir veiks palūkanų normas ateityje, todėl, sudarydamos sutartį pagal esamą situaciją, negali numanyti sutartų sąlygų naudingumo ateityje (vykdant ilgalaikę kreditavimo sutartį). Sutarties šalis – kredito gavėjas – laisva valia ir savo rizika sprendžia, ar kitos šalies – kredito davėjo – siūlomos kreditavimo sąlygos jai priimtinos (naudingos), ir, tai įvertinusi, sudaro sutartį arba jos nesudaro. Kredito santykiuose abi šalys, tiek kredito davėjas, tiek kredito gavėjas, prisiima tam tikrą riziką, kuri priklauso ne tik nuo subjektyvių kredito gavėjo ar davėjo faktorių, bet taip pat ir nuo išorinių veiksnių. Tačiau šie veiksniai nesuteikia teisės sutarties šalims elgtis nesąžiningai ir siekti neproporcingai perkelti kredito riziką vienai iš sutarties šalių. Atsižvelgiant į tai, kredito sutarties šalys turi būti aktyvios, domėtis situacija rinkoje, suteikti viena kitai visą reikalingą informaciją ir derėtis dėl palankiausio, abiejų šalių interesus geriausiai atitinkančio finansinio sprendimo*³.

¹ Ši Bankų įstatymo 56 straipsnio 2 dalies redakcija aktuali nuo 2004 m. gegužės 1 d., t.y. liko nepakitusi nuo Bankų įstatymo įsigaliojimo dienos.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-381/2013.

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-394/2014; 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-558/2014; Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-145-440/2015.

Pareiškėjai su banku 2008 m. liepos 16 d. sudarė kredito sutartį, kuria šalys susitarė, kad pagal kredito sutartyje nustatytas sąlygas bankas suteiks kreditą.

2008 m. liepos 16 d. pareiškėjai ir bankas, sudarydami kredito sutartį, jos 6.1 papunktyje susitarė, kad „už gautą 240`000 Lt (dviejų šimtų keturiasdešimt tūkstančių litų) kredito dalį Kredito gavėjas moka Bankui kintamas palūkanas. Nuo Sutarties pasirašymo dienos iki 2008 m. lapkričio mėnesio paskutinės dienos (imtinai) Kredito gavėjui už gautą kreditą nustatoma 7.18 (septynių ir aštuoniolikos šimtųjų) proc. metų palūkanų norma, kuri 2008 m. gruodžio mėnesio 1 dieną pakeičiama ir toliau keičiama kiekvienų kalendorinių metų gruodžio mėnesio 1 dieną, birželio mėnesio 1 dieną, šešioms mėnesiams į priekį, imant palūkanų bazę, kuri lygi antrą darbo dieną prieš palūkanų keitimo dieną buvusiam šešių mėnesių termino litų VILIBOR, ir pradedant 0.94 (devyniasdešimt keturių šimtųjų) proc. metų palūkanų dydžio Banko maržą. Jei antrą Darbo dieną prieš palūkanų keitimo dieną palūkanų bazė neskelbiama, tai imama artimiausia prieš tai paskelbta palūkanų bazė“. Kredito sutarties 6.2 papunktyje įtvirtinta, kad „už gautą 66`850 Lt (šešiasdešimt šešių tūkstančių aštuonių šimtų penkiasdešimt litų) kredito dalį Kredito gavėjas moka Bankui kintamas palūkanas. Nuo Sutarties pasirašymo dienos iki 2008 m. lapkričio mėnesio paskutinės dienos (imtinai) Kredito gavėjui už gautą kreditą nustatoma 7.62 (septynių ir šešiasdešimt dviejų šimtųjų) proc. metų palūkanų norma, kuri 2008 m. gruodžio mėnesio 1 dieną pakeičiama ir toliau keičiama kiekvienų kalendorinių metų gruodžio mėnesio 1 dieną, birželio mėnesio 1 dieną, šešioms mėnesiams į priekį, imant palūkanų bazę, kuri lygi antrą darbo dieną prieš palūkanų keitimo dieną buvusiam šešių mėnesių termino litų VILIBOR, ir pradedant 1,38 (vieno ir trisdešimt aštuonių šimtųjų) proc. metų palūkanų dydžio Banko maržą. Jei antrą Darbo dieną prieš palūkanų keitimo dieną palūkanų bazė neskelbiama, tai imama artimiausia prieš tai paskelbta palūkanų bazė.“ Taip pat kredito sutartyje nustatyta, kad „Kredito gavėjas yra informuotas, kad apskaičiuojant Bankui mokėtinas palūkanas pagal aukščiau nurodytą palūkanų nustatymo principą, Kredito gavėjo Bankui mokėtinos palūkanos gali keistis priklausomai nuo palūkanų bazės pasikeitimo. Kredito gavėjas patvirtina, jog prisiima visą riziką, susijusią su galimu Bankui mokėtinų palūkanų padidėjimu.“ Galiausiai kredito sutarties bendrosios dalies 40.4 papunktyje yra reglamentuota, kad „kredito gavėjas patvirtina ir užtikrina, jog sutarties sąlygos su Kredito gavėju buvo aptartos individualiai ir Kredito gavėjas su visomis sąlygomis sutinka“. Svarbu pažymėti, kad pareiškėjai, sudarydami kredito sutartį, savo parašais patvirtino, kad kredito sutarties sąlygos, įskaitant kredito sutartyje nustatytas palūkanų normos apskaičiavimo sąlygas, yra tinkamos, su jomis susipažino ir sutiko pagal jas sudaryti kredito sutartį. Taip pat pareiškėjai savo parašu patvirtino, kad yra informuoti, kad mokėtinų palūkanų dydis gali keistis pasikeitus palūkanų bazei (VILIBOR), ir kad prisiima riziką, susijusią su galimu bankui mokėtinų palūkanų padidėjimu.

Tačiau kreipimesi į Lietuvos banką pareiškėjų atstovas nurodo, kad, sudarant kredito sutartį, pareiškėjai turėjo būti supažindinti su palūkanų skaičiavimo mechanizmu, jiems turėjo būti pateikta informacija apie istorinę VILIBOR dinamiką ir bazinę VILIBOR indekso skaičiuoklę.

Vertinant šiuos pareiškėjų atstovo argumentus, būtina atkreipti dėmesį ne tik į pirmiau minėtų teisės aktų ir formuojamos teismų praktikos nuostatas, tačiau ir į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktiką, suformuotą panašioje byloje. ESTT 2020 m. kovo 3 d. sprendime byloje Nr. C-125/18 yra konstatavęs, kad „nagrinėjant svarbi aplinkybė, jog pagrindinė informacija, susijusi su Ispanijos taupomųjų bankų IRPH, buvo lengvai pasiekama bet kuriam asmeniui, ketinančiam sudaryti hipoteka užtikrintos paskolos sutartį, nes ši informacija buvo pateikta Aplinkraštyje Nr. 8/1990, paskelbtame *Boletín Oficial del Estado*. Iš tiesų ši aplinkybė leido protingai pastabiam ir nuovokiam vartotojui suprasti, kad šis indeksas skaičiuojamas remiantis daugiau nei trejų metų trukmės hipoteka užtikrintų būsto paskolų vidutine palūkanų norma, pridedant maržų vidurkį ir kredito įstaigų patiriamas išlaidas, ir kad atitinkamoje hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje šis indeksas buvo suapvalintas į didžiąją pusę iki ketvirčio procentinio punkto ir dar pridėta 0,25 % marža.“

Taigi, sistemiškai ir lingvistiškai vertinant pirmiau nurodytas teisės aktų nuostatas ir Lietuvos Respublikos teismų bei ESTT formuojamą praktiką, Lietuvos banko vertinimu, nagrinėjamu atveju svarbu yra tai, kad bankas, prieš sudarydamas kredito sutartį, privalėjo suteikti klientui išsamią informaciją apie finansinių paslaugų teikimo sąlygas, paslaugų kainą, paslaugų teikimo terminus, galimas pasekmes bei kitokią informaciją, turinčią įtakos kliento apsisprendimui sudaryti sutartį, tačiau pareiškėjai, būdami sąžiningi ir atsakingi kredito gavėjai, taip pat turėjo pareigą pasidomėti sudaromos kredito sutarties nuostatomis ir viešai prieinamais bei skelbiamais duomenimis, tarp jų ir VILIBOR indeksu, kuris sudarė pareiškėjams taikomų

palūkanų normą.

Atkreiptinas dėmesys, kad, sudarydami kredito sutartį, pareiškėjai pasirinko kreditą gauti litais. Pagal tuo metu galiojančią praktiką, kredito sutartyje buvo nurodyta, kad palūkanų norma bus sudaroma naudojant VILIBOR indeksą ir pareiškėjams nustatyta individualią maržą. Nutarimo 2 punkte nurodyta, kad „VILIBOR pagal šią tvarką apskaičiuoja ir skelbia Lietuvos banko Rinkos operacijų departamentas“. To paties Nutarimo 3 punkte nustatyta, kad „skaičiuojamos ir skelbiamos 1 naktis, 1 savaitės, 2 savaitių, 1 mėnesio, 3 mėnesių, 6 mėnesių ir 1 metų VILIBOR“. Nutarimo 7 punkte taip pat nustatyta, kad „VILIBOR apskaičiuojamos ir skelbiamos kiekvieną darbo dieną“. Nutarimo 12 punkte nurodyta ir tai, kad „apskaičiuotos VILIBOR paskelbiamos REUTERS informacinėje sistemoje ne vėliau kaip iki 12 val. apskaičiavimo dieną. Taip pat REUTERS informacinėje sistemoje nurodomas 8 punkte minėtas bankų sąrašas. VILIBOR iki tos pačios valandos perduodamos ir kitoms informacinėms sistemoms, jeigu jos to pageidauja.“ Taigi, informacija apie VILIBOR indekso apskaičiavimo mechanizmą buvo įtvirtinta ir skelbiama Nutarime, o VILIBOR indeksas, istorinė dinamika ir svyravimai buvo viešai skelbiami ir prieinami ne tik REUTERS informacinėje sistemoje, tačiau ir Lietuvos banko tinklalapyje⁴ (buvo skelbiami nuo 1999 m. sausio 4 d. iki 2014 m. gruodžio 31 d. VILIBOR duomenys). Būdami pakankamai apdairūs, pareiškėjai turėjo galimybę susipažinti su viešai skelbiama informacija, ją įvertinti ir tada priimti sprendimą dėl VILIBOR indekso taikymo kredito sutartyje.

Pažymėtina, kad panašios pozicijos laikosi ir Lietuvos Respublikos teismai, formuodami praktiką panašiose bylose, kuriose yra konstatuota, kad „informacija apie VILIBOR ir LIBOR, kaip tam tikras tarpbankines palūkanas, yra viešai skelbiama bei prieinama visiems asmenims, taigi ir vartotojams, sudarantiems su bankais būsto kreditavimo sutartis, kuriose minėtos tarpbankinės palūkanų normos yra pasirenkamos apskaičiuoti palūkanų už būsto kreditavimo sutartimis suteikiamą kreditą dydį. VILIBOR ir LIBOR apskaičiavimo ir skelbimo tvarka yra objektyvi, viešai prieinama/skelbiama ir nepriklausanti nuo vieno banko vykdomos komercinės veiklos - vienašališkai nustatytų ar pasirinktų palūkanų normos nustatymo kriterijų. Be to, pažymėtina ir tai, kad konkretaus VILIBOR ir LIBOR dydžio įtvirtinimas Sutartyje nėra įmanomas, dėl aukščiau nurodytos šių tarpbankinių palūkanų normų apskaičiavimo tvarkos specifikos (t.y. VILIBOR apskaičiuojamos ir skelbiamos kiekvieną darbo dieną, o LIBOR dydį BBA suskaičiuoja ir paskelbia rinkai kiekvieną dieną, iš karto po 11 val. Londono laiku). Esant šioms aplinkybėms, manytina, kad ieškovai, būdami sąžiningi bei atsakingi kredito gavėjai turėjo galimybę gauti informaciją apie VILIBOR ir LIBOR, kaip apie tam tikras tarpbankines palūkanas. Be to, kredito gavėjai, jausdami pareigą tinkamai vykdyti įsipareigojimus pagal kredito sutartį, turėjo ir pareigą pasidomėti, koks ir kodėl jiems yra taikomas tarpbankinių palūkanų kriterijus⁵. Be to, formuojamoje teismų praktikoje taip pat pažymėta, kad „bankas neturi pareigos savo iniciatyva kiekvienam klientui išaiškinti bankininkystės pagrindus, konkrečiu byloje nagrinėjamu atveju – VILIBOR kitimo dinamiką, jo istoriją, galimas tendencijas ir dar pasirūpinti rašytiniais įrodymais, kad klientas visus paaiškinimus tikrai suprato. Skirtingu laiku paskolos gavėjas gali laimėti tiek pasirinkdamas paskolos valiutą litus, tiek užsienio valiutą (kaip, pavyzdžiui, buvo pasirinkusiems JAV valiutą iki lito atsiejimo nuo JAV dolerio)“⁶.

Atsižvelgiant į visus pirmiau išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad bankas visus veiksmus atliko tinkamai, t. y. pagal šalių pasirašytos kredito sutarties ir teisės aktų nuostatas, o pareiškėjų atstovo argumentai ir reikalavimas netaikyti VILIBOR indekso palūkanų normai apskaičiuoti, nes pareiškėjai nebuvo tinkamai supažindinti ir informuoti apie tokio indekso taikymą, yra atmestinas kaip nepagrįstas.

Dėl kredito sutartyje taikomo VILIBOR indekso pagrįstumo

Kreipimesi į Lietuvos banką pareiškėjų atstovas teigia, kad bankas nepagrįstai susiejo mokėtinų palūkanų skaičiavimo tvarką su VILIBOR indeksu, nes bankas skelbė jokiais neapdrausto tarpbankinio skolinimo sandoriais nepagrįstas VILIBOR kotiruotes ir netgi nepagrįstai jas didino. Pareiškėjų atstovo teigimu, bankas, kredito sutartyje taikydamas VILIBOR indeksą, veikė nedorai ir neteisingai pareiškėjų atžvilgiu. Pareiškėjų atstovo nuomone, pareiškėjams buvo perkelta nepagrįsta rizika ir pažeistos jų teisės, todėl jie patyrė nuostolių, kuriuos turi atlyginti bankas. Nesutikdami su pareiškėjų atstovo argumentais, banko atstovai

⁴ <https://www.lb.lt/statistics/statbrowser.aspx?group=7222&lang=lt&orient=horz>

⁵ Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2012 m. spalio 4 d. sprendimas Nr. 2-384-512/2012.

⁶ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-313-370/2013.

nurodė, kad palūkanų normos susiejimas su VILIBOR indeksu ne tik yra visiškai teisėtas ir pagrįstas, bet ir atitinka rinkos praktiką vadovautis išimtinai finansinių paslaugų ir rinkų priežiūros institucijos nustatyto rodikliu, t. y. VILIBOR indeksu. Banko atstovų teigimu, VILIBOR indeksas ne pažeidžia, o kaip tik užtikrina pareiškėjų, ėmusių kreditą litais, interesus.

Nutarimo 1.1 papunktyje yra nustatyta, kad „VILIBOR (*Vilnius Interbank Offered Rate*) – vidutinės tarpbankinės palūkanų normos, už kurias bankai pageidauja (pasiruošę) paskolinti lėšų litais kitiems bankams.“ Kaip Lietuvos bankas yra pažymėjęs viešai Lietuvos banko tinklalapyje paskelbtame 2019 m. sausio 23 d. rašte Nr. S 2019/(23.4-2300)-12-447⁷, „VILIBOR metodika atitiko tuometinę tarptautinę praktiką, nes buvo parengta Europos šalių palūkanų normų indeksų pavyzdžiu ir pritaikyta Lietuvos tarpbankinei rinkai. Šis rodiklis visų pirma buvo skirtas tarpbankinei litų rinkai stebėti, tačiau vėliau, kai ir kitose šalyse, pradėtas naudoti būsto kainodarai“. Taigi, atsižvelgiant į šiuos duomenis, matyti, kad nagrinėjamu atveju bankas pagrįstai kredito sutartyje palūkanų normą susiejo su VILIBOR indeksu.

Kaip minėta pirmiau, pareiškėjų atstovas kreipimesi akcentuoja tai, kad bankas pritaikė nepagrįstas VILIBOR indekso kotiruotes, t. y. bankas galėjo daryti įtaką VILIBOR indekso dydžiui, jį iškreipti ir iš to nepagrįstai pasipelnėti. Vertinant šiuos pareiškėjų atstovo teiginius, būtina pažymėti tai, kad Nutarime nustatytas mechanizmas, koku būdu yra apskaičiuojamas VILIBOR indeksas. Nutarimo 4 punkte nustatyta, kad „VILIBOR apskaičiuoti naudojamos 3 punkte minėtų terminų bankų palūkanų normos, kurias bankai skelbia REUTERS informacinėje sistemoje arba praneša Lietuvos bankui faksu (arba kitomis Lietuvos bankui ir bankams priimtinomis ryšio priemonėmis), jeigu REUTERS informacinės sistemos neturi arba ši sistema laikinai neveikia.“ Nutarimo 6 punkte yra įtvirtinta, kad „*kiekvieno termino VILIBOR apskaičiuojamos taip: didžiausia ir mažiausia užfiksuotos atitinkamo termino palūkanų normos atmetamos, o iš likusių atitinkamo termino palūkanų normų apskaičiuojamas aritmetinis vidurkis.*“ Nutarimo 8 punkte reglamentuota, kad „Lietuvos banko Rinkos operacijų departamentas sudaro ne mažiau kaip penkių bankų, pagal kurių palūkanų normas apskaičiuojamas VILIBOR, sąrašą.“ Nutarimo 9 punkte buvo įtvirtinta, kad „bankai, pagal kurių palūkanų normas apskaičiuojamos VILIBOR, turi atitikti šiuos reikalavimus: 1) turi atlikti (arba bet kuriuo metu galėti atlikti) indėlių ir paskolų operacijas tarpbankinėje rinkoje; 2) savo iniciatyva nuolat teikti palūkanų normas, atitinkančias bendrąsias tarpbankinės rinkos sąlygas ir tendencijas; 3) kiekvieno banko apyvarta litais tarpbankinėje indėlių bei paskolų rinkoje, Lietuvos banko turimais duomenimis, per paskutinius 3 kalendorinius mėnesius iki sąrašo sudarymo turi būti ne mažesnė kaip 5 proc. bendros tarpbankinės indėlių bei paskolų apyvartos litais.“ Galiausiai Nutarimo 11 punkte taip pat nustatyti atvejai, dėl kurių priešasčių bankų sąrašas galėjo būti peržiūrimas, t. y. „Lietuvos banko Rinkos operacijų departamentas bankų sąrašą peržiūri kartą per ketvirtį. Sąrašas taip pat peržiūrimas, jeigu: 1) kurio nors sąrašė esančio banko veikla apribojama arba sustabdoma; 2) bankas nustojo teikti palūkanų normas, nors kiti į sąrašą įtraukti bankai jas teikia; 3) bankas teikia palūkanų normas, neatitinkančias bendrųjų tarpbankinės rinkos sąlygų ir tendencijų; 4) yra kitų ypatingų aplinkybių.“ Taigi, įvertinus teisės aktų nuostatas, matyti, kad kredito sutartyje taikytas VILIBOR indeksas buvo nustatytas pagal Nutarime įtvirtintus reikalavimus, todėl VILIBOR rodiklis buvo nustatytas pagal kelių bankų kotiruotes, iš kurių buvo eliminuojamos kraštutinės, t. y. didžiausios ir mažiausios, o iš likusių atitinkamo termino palūkanų normų apskaičiuojamas aritmetinis vidurkis. Lietuvos banko vertinimu, šie duomenys pagrindžia, kad bankas neturėjo galimybės daryti įtakos apskaičiuojant kredito sutartyje nustatytą VILIBOR indeksą, t. y. net jeigu banko teikiama tarpbankinė palūkanų norma ir buvo didžiausia, tai ji pagal Nutarime pateiktą mechanizmą nebuvo įtraukiama į galutinį VILIBOR vidurkio apskaičiavimą. Be to, pareiškėjų atstovas nei bankui, nei Lietuvos bankui nepateikė jokių objektyvių duomenų, pagrindžiančių, kad bankas galėjo sąmoningai iškreipti ir didinti VILIBOR indeksą. Dėl šios priežasties galima daryti išvadą, kad kredito sutartyje įtvirtintas VILIBOR indeksas atitiko teisės aktų nuostatas, o bankas negalėjo daryti įtakos VILIBOR dydžiui ir dirbtinai jo padidinti.

Viešai internetinėje erdvėje paskelbtame 2012 m. liepos 12 d. Lietuvos banko rašte Nr. S 2012/(23.4-2300)12-3482⁸, vertinant VILIBOR indekso pagrįstumą ir atitiktį teisės aktų reikalavimams, buvo nurodyta, kad „VILIBOR nustatymo metodika atitinka rinkos standartus ir praktiką, iš principo eliminuoja kraštutines dėl individualios tam tikrų bankų padėties vertes,

⁷ https://www.lb.lt/uploads/documents/files/20190111_LB%20atsakymas%20LRS%20BFK%20del%20VILIBOR.pdf

⁸ <https://www.lb.lt/uploads/documents/files/2012-07->

[12_I%C5%A0OREI_Klaipėdos%20miesto%20apylinkes%20teismui_D%C4%97I%20AB%20DNB%20banko%20teikiam%C5%B3%20pal%C5%ABkan%C5%B3%20norm%C5%B3\(2\).pdf](https://www.lb.lt/uploads/documents/files/2012-07-12_I%C5%A0OREI_Klaipėdos%20miesto%20apylinkes%20teismui_D%C4%97I%20AB%20DNB%20banko%20teikiam%C5%B3%20pal%C5%ABkan%C5%B3%20norm%C5%B3(2).pdf)

nes atmetamos didžiausios ir mažiausios reikšmės, bankų sąrašai peržiūrimi atsižvelgiant į bankų aktyvumą tarpbankinėje rinkoje ir į tai, ar jų teikiamos palūkanų normos atitinka bendras tarpbankines rinkos sąlygas ir tendencijas". 2019 m. sausio 23 d. rašte Nr. S 2019/(23.4-2300)-12-447 Lietuvos bankas taip pat yra pažymėjęs, kad „VILIBOR skaičiuoti naudojamų bankų kotiruočių realumas buvo nuolat analizuojamas. Krizės laikotarpiu Lietuvos bankas stebėjo ir nagrinėjo bankų skelbiamų kotiruočių, naudojamų VILIBOR apskaičiuoti, pagrįstumą, lygino jas su kitomis palūkanų normomis, organizavo susitikimus su bankų išdų atstovais. Pokalbių metu kiekvieno banko atstovai turėjo argumentų ir paaiškinimų savo kotiruotėms pagrįsti. Bankų paaiškinimai, įvykiai finansų rinkoje ir reguliari Lietuvos banko stebėseną bei analizė nesuteikė pagrindo įtarti bankus piktnaudžiavimu." Tokia pati pozicija buvo išdėstyta ir 2019 m. gegužės 21 d. Lietuvos banko rašte Nr. S 2019/(22.3-2200)-12-2723, kurio 13 punkte nurodyta, kad „Lietuvos banko turima informacija neleidžia teigti, kad 1 bankas, 6 bankas ar kiti bankai manipuliavo VILIBOR".

Papildomai pažymėtina, kad tokios pat nuomonės laikosi ir Lietuvos Respublikos teismai, formuodami teismų praktiką. Teismų praktikoje yra pažymima, kad „Lietuvos banko 2012-07-12 rašte Nr. S 2012/(23.4-2300)-12-3482 nurodyta buvus atveju, kai AB DNB banko teiktos palūkanų normos buvo didžiausios, tačiau pagal VILIBOR apskaičiavimo metodiką jos būdavo atmetamos apskaičiuojant VILIBOR; VILIBOR rodiklį sudaro kelių bankų kotiruotės, kurios visada natūraliai skiriasi dėl skirtingo banko likvidumo valdymo, skirtingų skolinimosi sąnaudų, kurias lemia įvairios banko veiklos modelio ypatybės; VILIBOR nustatymo metodika atitinka rinkos standartus ir praktiką, iš principo eliminuoja kraštutines dėl individualios tam tikrų bankų padėties vertes, nes atmetamos didžiausios ir mažiausios reikšmės, bankų sąrašai peržiūrimi atsižvelgiant į bankų aktyvumą tarpbankinėje rinkoje ir į tai, ar jų teikiamos palūkanų normos atitinka bendras tarpbankinės rinkos sąlygas ir tendencijas. Taigi minėtas rašytinis įrodymas, kurio neaptarimu apeliaciniame skunde remiasi ieškovai, tik papildomai patvirtina, o ne paneigia pirmosios instancijos teismo išvadas, kad papildomo susitarimo 1 straipsnio dalies, kurioje *nustatytos palūkanos susiejamos su tarpbankinių palūkanų norma VILIBOR, nėra pagrindo pripažinti nesąžininga ieškovų nurodomu pagrindu, t. y. kad bankas gali specialiai daryti įtaką VILIBOR dydžiui, ir, atitinkamai, bendram ieškovų pagal kredito sutartį mokėtiną palūkanų dydžiui*⁹.

Taigi, įvertinus visus pirmiau pateiktus duomenis, teisės aktų nuostatas ir teismų praktiką manytina, kad nagrinėjamu atveju bankas turėjo teisę kredito sutartyje palūkanų normą susieti ir susiejo su VILIBOR indeksu ir neturėjo galimybės daryti įtakos šio indekso pokyčiams. Pareiškėjų atstovas nei bankui, nei Lietuvos bankui nepateikė jokių objektyvių įrodymų (tik subjektyvius paaiškinimus), kurių pagrindu būtų galima nustatyti banko veiksmų neteisėtumą, t. y. kad bankas nesilaikė teisės aktų nuostatų ir savo veiksmais nepagrįstai didino VILIBOR indeksą, taip pat ir kredito sutartyje nustatytą palūkanų normą. Nenustačius banko neteisėtų veiksmų, pareiškėjų atstovo argumentai, kad bankas nepagrįstai palūkanų normą susiejo su VILIBOR indeksu, kuriuo galėjo manipuluoti ir daryti įtaką jo dydžiui ir iš to nepagrįstai pasipelnyti, yra atmestini kaip nepagrįsti.

Vadovaujantis nustatytomis aplinkybėmis ir ypač atsižvelgiant į tai, kad nebuvo nustatyta banko veiksmų, kurie būtų laikomi neteisėtais, nepagrįstais ir neatitinkančiais teisės aktų reikalavimų, darytina išvada, kad tenkinti pareiškėjų reikalavimų nėra teisinio pagrindo, todėl pareiškėjų reikalavimai atmestini. Nustačius, kad banko veiksmai yra teisėti ir pagrįsti, pareiškėjų atstovo reikalavimas pakeisti kredito sutartį yra teisiškai nereikšmingas, todėl nebus plačiau analizuojamas.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 03-23 „Dėl Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių patvirtinimo" 2 punktu ir šiuo nutarimu patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 59.3 papunkčiu, n u s p r e n d ž i u:

Atmesti pareiškėjų X. X. ir Y. Y. reikalavimus.

Lietuvos banko sprendimas dėl ginčo esmės yra rekomendacinio pobūdžio ir teismui neskundžiamas. Vartotojui ir finansų rinkos dalyviui išlieka teisė dėl tapataus ginčo dalyko kreiptis į teismą arba kitą ginčų nagrinėjimo instituciją įstatymų nustatyta tvarka. Kreipimasis

⁹ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-313-370/2013.

Į teismą po Lietuvos banko sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas šio sprendimo apskundimu. Ginčo šalys turi pareigą pranešti Lietuvos bankui, jeigu viena iš ginčo šalių pareiškia ieškinį bendrosios kompetencijos teismui prašydama nagrinėti tapatų ginčą iš esmės.

Direktorius

Arūnas Raišutis